

YUNAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN OLUŞUMU VE MODERN YUNANİSTAN'DA MİLLİYETÇİ TARİH YAZIMI

*Merve ACAR

Özet:

Bu çalışmada, modern Yunanistan'da benimsenen milliyetçilik, tarih algısının şekillenme sürecinde oluşturulan resmi tarih yazımı ve ulusal tarih mitleri üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Böyle bir çalışma, Yunanistan özelinde modern ulus devletlerin kuruluşunda büyük bir önem atfettikleri toplumsal aidiyet ve bellek oluşturmak için kullandıkları resmi tarih yazımlarını anlamak açısından ve günümüzde süregelen küreselleşme ile beraber sınırların kalkması gibi düşüncelere karşı milliyetçi reflekslerin hangi noktada durduğuna dair düşünülebilmesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak millet ve milliyetçilik kavramları anlatılacak, daha sonra Yunan ulusunun kendini nasıl tanımladığı ve tarih sahnesi içerisinde kendilerini bu noktada nasıl konumlandıkları sorusunun cevabı aranacaktır. Son olarak ise ulus bilincinin oluşturulma sürecine değinilerek ulusal tarih mitleri üzerinden tarih yazımının doğuşu ve gelişiminin nasıl oluştuğu ve bunun gerçeklik algısı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Modern Ulus Devlet, Toplumsal Aidiyet, Millet, Milliyetçilik, Kimlik, Resmi Tarih Yazımı, Ulusal Tarih Mitleri

Abstract:

In this study, nationalism, adopted in modern Greece, will be explained through official historiography and national historical myths created during the formation of the perception of history. This study holds an important place in order to understand the official historiography they use to create social belonging and memory, which Greece attaches great importance to in the establishment of modern nation-states, and in terms of thinking about where nationalist reflexes stand against the current globalization and the abolition of borders. In this context, firstly the concepts of nation and nationalism will be explained, then the answer of the question of how the Greek nation defines itself and how they position themselves in this stage of history will be sought. Finally, the process of the formation of nation consciousness will be discussed and how the genesis and development of historiography is formed through national myths and the perception of reality of this will be examined.

Key Words: Greece, Modern Nation State, Social Belonging, Nation, Nationalism, Identity, Official Historiography, National History Myths

---

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi. m-acarr@outlook.com. Orcid: [0000-0001-7532-6193](https://orcid.org/0000-0001-7532-6193).

Giriş

19. yüzyıl, günümüzde yaşadığımız birçok olgunun tarihsel açıdan şekillendiği bir dönemdir. Hobsbawm'ın "uzun 19.yüzyıl" olarak adlandırdığı bu çağ, Avrupa'nın 16. Yüzyılda başlayan Rönesans, Reform ve coğrafi keşiflerle başladığı dönüşümünü Fransız devrimi, Amerikan devrimi ve İngiltere'de yaşanan sanayi devrimiyle şekillendirerek siyasal, ekonomik, askeri, kültürel ve düşünsel manada dünyaya yayılma çağıdır. Dolayısıyla, Fransız Devrimi etkisiyle Balkan topraklarında ulusal ayaklanmaların ve isyanların olduğu bu dönemin, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünü korumak için çabaladığı bir döneme denk gelmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Milliyetçi ayaklanmaların etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bağımsızlığını kazanan ilk ulus Yunan ulusudur. 19. Yüzyılda Yunan Bağımsızlık Savaşı ile (1821-1833) modern Yunan bilincinin berraklaştığı söyleyebiliriz. Bu çalışmanın temel amacı, Yunanistan'ın bağımsız bir ulus kurma sürecinde oluşturduğu tarih algısının itici gücünü ve mitlerini ele alıp incelemektir.

39

İmparatorluklar çağı bittiğinde, yerine sınırları çizilmiş, milli marşları ve bayrakları olan, varlığını geçmişe ait birçok kahramanlık öyküsüne dayandırarak milli bilinç ve aidiyet oluşturma çabası gösteren uluslar var olmuştur. Zaten sosyolojinin yorumladığı millet teorilerinde etnisitenin öneminin daima altı çizilmektedir. Etnik geçmişi vurgulayan millet teorilerinin başında etnosembolizm gelmektedir ki, o da ilk aşamada modernistlerin "millet modern çağın ürünüdür" iddiasından yola çıkarak milletlerin çok eskilere giden "etnik sembollere, mitlere, destanlara, cetlere, adetlere, damgalara, motiflere; yani bir atalar kültürüne"¹ işaret etmektedir.

Çalışmanın temel amacına yönelik olarak millet ve milliyetçilik kavramlarının tanımına ilişkin bir kuramsal çerçeve oluşturmak gerekmektedir. Milletler kendilerini tanımladıklarında ve milli bir devlet inşa etme çabasına giriştiklerinde uğramaları gereken ilk durak resmi tarih yazımı olacaktır. Bu kavram, modern uluslar çağında her devlet açısından büyük bir öneme sahiptir. Resmi tarih yazımı, modern bir ulus inşa

¹ Etnosembolizm ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. İskender Öksüz, **Millet ve Milliyetçilik**, Ankara: Panama Yayıncılık, 2016.

edilirken vatandaşlarda milli kimlik bilinci oluşturmaktır. Resmi tarih yazımı devreye girdiği andan itibaren geçmişten kökler bulup buradan beslenir, kendi milletinin ne kadar yüce olduğunu vurgular ve muhakkak bir öteki yaratıp ulus yapısında birlik ve kaynaşma oluşmasını sağlar. Bu kavramları açıklamak ve zihinlerde bir temele oturtmak, inceleyeceğimiz Yunan milliyetçiliğinin adımlarının anlaşılabilmesi noktasında bir çerçeve sağladığı için önemli bir noktada durmaktadır.

Vamık Volkan, günümüzde, Türk Yunan ilişkilerinin oturduğu zemini anlamak istiyorsak, Osmanlı içindeki Rum milletinin ve Batı'dan aldıkları desteğin ne derece olduğunu anlamanın şart olduğunu söylemektedir.² Bu noktadan baktığımızda, Yunanlılar, kendi uluslarını yaratma sürecinde tarihlerini Helenleştirerek yazma eğilimindedirler. Bu düşüncelerini başta Megali İdea fikri olmak üzere somut kalıplar ve mitler inşa ederek uygulamaya çalışmışlardır. Bu noktadan bakarak, Yunan ulusunun tarih algısını, resmi tarih yazımındaki reflekslerini ve oluşturduğu mitleri anlamak büyük bir önem taşımaktadır. Zira Yunan yazar Nikos Dimu, mit yaratıcılığını modern Yunan ruhunun temel bir semptomu olarak nitelemektedir. Yunanistan'ın ulusal bir devlet kurma sürecinde oluşturduğu mitleri anlamak, tarihlerini yazarken üzerinde durdukları iskeletin yapısını anlamak olacaktır.

Konunun incelenmesinde kullanılan başlıca kaynaklar kitaplar, makaleler ve tezlerdir. Çalışmanın esin kaynağı Nikos Dimu'nun Herkül Millas tarafından Türkçeye çevrilen "Ne Mutsuz Yunanım Diyen"³ isimli kitabıdır. 1975 yılında basılan bu kitabının önsözünde Dimu, bu kitabındaki düşüncelerin askeri diktatörlük döneminin son yıllarında kaleme alınmış dağınık düşünceler olarak ifade etmektedir. Yazarın amacı Yunan olmanın kendine has hakikatini anlatmak ve bu hakikatin ülkeyi "krize, ekonomik çöküntüye ve uçurumun kenarına" sürüklediğini ifade eder. Yunan varlığının- kimliğinin sorunlu doğasını ele alan yazar Yunan ulusunun şanlı geçmiş ile yoksul bugün arasında bölündüğünü, çok olana karşı olan tutkusu ile azı kabullenmenin imkansızlığını yaşadığını, çağdaş dünyada var olabilmek için duyguları ve öfkeleri ile hareket etmeyi bırakıp mantıkları ile hareket etmelerinin gerekliliğinden

² Volkan D., Vamık, Norman Itzkowitz, **Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2002, p. 90.

³ Nikos Dimu, **Ne Mutsuz Yunanım Diyen**, İstanbul, İstos Yayınları, 2017.

bahsetmektedir. Eser 1995 yılında Türkçeye çevrilmesine karşın ancak 2013 yılında basılabiliyor. Bunu sebebi iki halkın birbirini daimî bir ötekileştirme çabası, birbirlerine karşı olan önyargıları ve bu durumun milliyetçiliği tırmandırma korkusu. Akademik bir metin olmadığı halde, Yunan kimliğindeki sorunları, bireylerin ve toplumun psikolojisini ve korkularını, aşırılıklarını, saldırganlıklarını, kararsızlıklarını ele alıp sosyolojik bir tespit ve özeleştirme yaptığı için önemli bir yerde durmaktadır. Böylesi bir akademik çalışmanın itici gücünü aslında bu metin oluşturmaktadır demek yanlış olmayacaktır. Çalışmanın genelinde kitaptan faydalanılacaktır.

Milliyetçilikle ilgili çalışmalarıyla bilinen Umut Özkırımlı'nın eserleri, kullanılan temel kaynakçalar arasındadır. Özellikle "Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış"⁴, "Milliyetçilik ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri"⁵ adlı eserleri milliyetçiliğin kökenlerinin anlatıldığı birinci bölümde kullanılmaktadır. "Nations and Their Histories Constructions and Representations" isimli derleme kitapta Sofos, Spyros A. ile birlikte yazdığı "Colonising The Past: History and Memory in Greece and Turkey"⁶ adlı makale ve "Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey" isimli derleme kitapta yazdığı "Nationalism in Greece and Turkey: Modernity, Enlightenment, Westernization"⁷ adlı makaleleri ise Yunanistan'da tarih, hafıza ve milliyetçiliğin oluşumunun anlaşılması için kullanılan temel kaynakçalar arasındadır. Bu konuyla ilgili bir çok çalışması olan saygın bir Yunan tarihçi Paschalis M. Kitromilides'in "Imagined Communities and the Origin of the National Question in the Balkans"⁸, "The Enlightenment and the Greek Cultural Tradition"⁹ isimli

⁴ Umut Özkırımlı, **Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış**, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1999.

⁵ Umut Özkırımlı, **Milliyetçilik ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, İstanbul, TESEV Yayınları, 2007.

⁶ Spyros A Sofos, Umut Özkırımlı, "Colonising The Past: History and Memory in Greece and Turkey", **Nations and Their Histories Constructions and Representations**, ed. Susana Carvalho, François Gemenne, (New York: Palgrave Macmillan, 2009): 46-61.

⁷ Spyros, A. Sofos, Umut Özkırımlı, "Nationalism in Greece and Turkey: Modernity, Enlightenment, Westernization", **Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey**, ed. Ayhan Aktar, Niyazi Kizilyürek and Umut Özkırımlı, New York, Palgrave Macmillan, 2010, p. 76-98.

⁸ Paschalis M. Kitromilides, "Imagined Communities and the Origin of the National Question in the Balkans", **European History Quarterly**, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/026569148901900203> [20.03.2019].

⁹ Paschalis M. Kitromilides, "The Enlightenment and the Greek Cultural Tradition", **History of European Ideas**, Vol. 36, No. 5, 2010. pp. 39- 46.

makaleleri ile “Enlightenment and Revolution the Making of Modern Greece”¹⁰ isimli kitabı kullanılacak temel kaynakçalar arasındadır.

Önemli kaynaklardan bir diğeri, Vamık D. Volkan ve Norman Itzkowitz’in “Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular” adlı eseridir. Bu eser, modern Türk ve Yunan kimliklerinin evrimini ve bu iki grup arasındaki çatışmalı ilişkide etkili olan psikolojik güçleri incelemektedir. Türklerden önce Anadolu’dan başlayarak 1990’ların sonuna kadar psikolojik tahlille Türk- Yunan karşıtlığını incelemiş bu kitap, Yunanistan’ın tarihini yazarken oluşturduğu kimliğin psikolojik kökenlerini anlamak açısından incelemeye büyük katkı sağlayacaktır.

1. Millet ve Milliyetçilik Algısı

Yunan milliyetçiliğinin oluşumu ve modern Yunan tarih yazımının şekillenmesini anlamaya çalışırken, kullanılabilir kavramsal- kuramsal bir çerçeve çizmek, bu bağlamda millet ve milliyetçilik algısının durduğu noktayı anlamak gerekmektedir. Umut Özkırmı, milliyetçilik üzerine çalışan her sosyal bilimcinin en büyük sıkıntısının bu olguyu tanımlama sorunu olduğunu; milliyetçiliğin tanımlanmasındaki temel sorunun ise kültür ve siyasetin milliyetçilikle kurduğu ilişki biçiminde olduğunu ifade etmektedir. Milliyetçilik kuramlarının gelişimi tematik olarak dört dönemden oluşmaktadır. İlk olarak 18. ve 19. Yüzyıllarda doğmuş olan milliyetçilik düşüncesi, sonraki yıllarda ahlaki, felsefi ve siyasi boyutlarını genişleterek kendine tarih sahnesinde bir yer bulmuştur.¹¹ Özkırmı, milliyetçiliğin ilk oluşum aşamasında, özellikle 19. Yüzyılda onu savunan ‘partizan’ ve eleştiren ‘eleştirel’ kampın varlığına vurgu yapmaktadır.¹² Partizan kampta genellikle tarihçilerin bulunduğunu söylemekle birlikte milliyetçiliği yirminci yüzyıla taşıyan en önemli ve sistematik çalışmanın “milliyetçiliği çözümlene yolunda dönemin en fazla aşama kaydeden ismi” olarak nitelediği Fransız tarihçi Ernest Renan tarafından yapıldığını ifade etmektedir.

¹⁰ Paschalis M. Kitromilides, **Enlightenment and Revolution the Making of Modern Greece**, Cambridge, Harvard University Press, 2013.

¹¹ Özkırmı, dönemseller olarak milliyetçiliğin gelişim aşamalarından ikinci evreyi akademik araştırmalara konu olan 1918-1945 dönemi olarak tanımlar. Üçüncü dönem 1945-1990 yıllarıdır. Dördüncü dönem ise 1990’dan günümüze yeni boyutlara ulaşan milliyetçilik tartışmalarıdır. Daha detaylı bilgi için bkz. Umut Özkırmı, **Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış**, 29.

¹² A.g.e., 37.

Renan'da milletleri millet yapan 'kahramanlıklarla dolu ortak bir geçmiş, büyük liderler ve gerçek zaferlerdir' ve 'toplu unutulardır' vurgusu karşımıza çıkmaktadır. Milletler, birliklerini sağlamak ve korumak için geçmişlerindeki yücelikleri hatırlamak ve kötü anıları unutmak durumundadırlar. Böylece mili bir ruh oluşturulabilecek ve kaynaşma sağlanabilecektir.¹³ Özkırmımlı, etnik milliyetçilik-vatandaşlığa dayalı milliyetçilik ayrımının gerek analitik gerekse ahlaki açıdan son derece sorunlu olduğunu, her milliyetçiliğin belirli ölçülerde hem etnik hem de vatandaşlığa dayandığını vurgulamaktadır.¹⁴

Herkül Millas'a baktığımızda, bir ulusun binlerce yıllık bir dönemi içeren tarihini yazmanın ancak milliyetçi söylem içerisinde anlamlı olabileceğini söylemektedir.¹⁵ Milletlerin yüzyıllara uzanan sürekliliğinin, tarih içindeki birliğinin temelinde Herder'e göre kan bağı yatmaktadır. Birkaç yıl sonra K.W.F. Schlegel ve J.G. Fichte ise birliğin dil yoluyla sağlandığını söylemişlerdir. Milliyetçi ideolojiler 19. Yüzyılın başlarında devlet kurma, sürdürme ya da koruma anlayışını desteklemeye başlamıştır. Böylece artık politik, ideolojik ve kültürel gelişmeler milliyetçi ideolojiler ile şekillenmeye başlar ve bu dönemin tarih yazıcılığı artık bu anlayışın bir yansımasını oluşturmaktadır.¹⁶

43

Milletleri oluşturan nedir sorusunun cevabı tam olarak verilememekle beraber vurgulanan bir kültür birliği olgusu vardır. Vamık Volkan, tarih boyunca fethedenle fethedilenlerin kanlarının karıştığını; buna karşın millet ve milliyetin tek başına kan bağıyla açıklanamayacak bir olgu olduğunu ifade eder. Ona göre millet dediğimiz olgu, kan bağından daha ziyade 'ortak bir psikoloji ve paylaşılmış duygular' zemininde tarihsel süreçlerle, seçilmiş travma ve zaferlere, inanç sistemlerine ve söylencelere bağlıdır.¹⁷

Gellner, milletlerin milliyetçi ideolojiyi değil, milliyetçi ideolojinin milleti ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Bunu yapmak için gerektiğinde ölü dillerin

¹³ A.g.e., 52.

¹⁴ Umut Özkırmımlı, **Milliyetçilik ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, İstanbul, TESEV Yayınları, 2007, p. 17.

¹⁵ Herkül Millas, Yunan Ulusunun Doğuşu, 2. bs. İstanbul, İletişim yayınları, 1999, p. 10.

¹⁶ A.g.e., 19.

¹⁷ Volkan, a.g.e., 92.

canlandırıldığı, gelenek keşiflerinin yapıldığını ya da icat edildiğini söyler. Yani tarihin aslında tahrif edildiğini ve gerektiğinde olayların uydurulduğunu, kimi olayların unutulduğunu böylece milliyetçi ideolojiye uygun bir ulusal tarih oluşturulduğunu aktarmaktadır. Bir zamanlar var olmuş olan ‘yüksek’ kültürler, doğacak olan ulusun temelini oluşturabilmektedir. Benedict Anderson ise milleti “sınırlı ve egemen olarak hayal edilmiş olan (tasavvur edilen, farz edilen) politik bir toplum” olarak tanımlamaktadır. Anderson ayrıca milliyetçiliğin genel özelliklerinin tüm milliyetçi toplumlarda görüldüğünü söylemekte ve bu özellikleri ölümsüz bir içerik olarak sunulan “eski kökenlere sahip olma, basın yoluyla kitlelere sunulan ortak bir dile sahip olma” şeklinde ifade etmektedir. Örneğin Yunan milletinin doğuşunda aydınların hayal ettikleri dil etrafında kurulan bir birlik söz konusudur.¹⁸ Gellner ve Anderson anlayışı ile yola çıktığımızda tarihi “tarihçilerin yarattığı bir dünya” olarak okuyabilmek mümkün olmaktadır. Millas, Gellner ve Anderson’un bu konuda bir istisna yaratmadığını, bu “ulusal tarih yazma/ uydurma” tezinin Yunan tarihi noktasında 1920’lerde G. Kordatos tarafından ortaya atıldığını ifade eder. Bununla birlikte, saygın Yunanlı tarihçilerin “Hayal Edilen Toplumlar ve Balkan Ulusçuluğu” konulu çalışmalar yayınladıklarını söylemektedir.¹⁹ Paschalis M. Kitromilides ise, “ulus oluşturmanın bir ulus uyanışı değil, devletçe yürütülen ortak bir kimlik oluşturma işlemi” olduğunu ifade etmekte ve bunun Yunan ulusu için de geçerli olduğunu söylemektedir.²⁰ Milliyetçi ideolojiler çerçevesinde şekillenen milletler, kendi ulus devletlerini kurduklarında ise devlet denetiminde eğitim, devletin yönettiği propaganda, resmi tarih yazıcılığı, ulusal bir ordunun yaratılması gibi uygulamalarla yoğunlaşırlar.

Anthony D. Smith ise milli kimliklere tarihsel sosyoloji ile bakmanın gerekliliğini vurgular. Milletlerin ve milliyetçiliğin basit bir ideoloji veya siyaset biçimi olmadığını, bunların aynı zamanda kültürel birer görüngü de içermekte olduklarını ifade eder. Smith, milliyetçiliği “hali hazırda ya da potansiyel olarak bir milleti kuracağı bazı

¹⁸ Millas, 1999, 21-23.

¹⁹ A.g.e., 25.

²⁰ Paschalis M. Kitromilides, “Imagined Communities and the Origin of the National Question in the Balkans”, *European History Quarterly*, 160, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/026569148901900203> [20.03.2019].

mensuplarınca farz edilen bir halk adına özerklik, birlik ve kimlik edinmek ve bunu sürdürmek için oluşturulan ideolojik bir hareket”²¹ şeklinde tanımlamaktadır. Bir ideoloji olan milliyetçiliğin, çok boyutlu bir kavram olan milli kimlik ile yakından alakalı olduğunu ifade ederek özel bir dil, hissiyat ve sembolizm içerecek şekilde genişletilmesi gerektiğini söyler.²² Buradan yola çıkarak milli kimliğin özelliklerini tarihi bir toprak/ülke ya da yurt, ortak mitler ve tarihi bellek, ortak bir kitlesel kamu kültürü, tüm fertler için geçerli ortak yasal hak ve görevler ve ortak bir ekonomi olarak sıralamaktadır.²³ Milliyetçi bilinç milletler dünyasında her milletin biricik ve eşsiz olduğunu bize anlatmaktadır. Milliyetçilik, “modern öncesi kutsal etnik seçilmişlik mitinin laik, modern muadilidir ve yeri doldurulamaz kültür değerlerinin anlatımı”²⁴ olarak ifade edilmektedir. Tüm bunlara bakarak Smith, Yunan ulusu hakkında şunları söylemektedir:

“Yunanlılar, kendi “Yunanlılıkları”nı Eski Yunanlılara veya Bizanslı Yunanlılara uzanan bir soyun ürünü olarak görmektedirler ve bu soydaşlık onlara kendilerini canlı bir kimlik duygusu için vazgeçilmez olan süreklilik ve mensubiyet duygularını paylaşan Yunanlılardan müteşekkil geniş bir “süper aile”nin mensubu olarak hissettirmektedir. Yunanlıların hissettikleri ortak etniklik duygusu modern Yunanistan’ın kurucu mitlerinden olmasına rağmen, Yunanlıların devasa kültürel değişikliklere uğradığı gerçeği ve komşu halk ve uygarlıkların onlar üzerindeki iki bin yıllık kültürel etkileri söz konusudur.”²⁵

45

Baskın Oran, milletlerin 14 ve 18. Yüzyıllarda doğduklarını ve ayrıca Balkanlar’da “yabancı efendiler” in boyunduruğu altındaki milletlerin varlığının Balkan milliyetçiliklerinin farklı tezahür ettiğini ifade etmektedir. Milletlerin henüz var olmadığı bir dönemde yabancı efendinin boyunduruğu altında kalmışlık duygusunun nasıl ortaya çıktığını soran Millas, yanıtı etnik grup kimliğinde bulmuş ve Hobsbawn’ın fikirlerine atıf yapmıştır.²⁶ J. Hobsbawn, milliyetçilik konusunda etnik kökene vurgu yapar ve geniş toprak parçalarında, hatta dağınık olarak yaşayan ortak bir yönetim yapısından yoksun olan insanların ön milletler denilen yapıyı oluşturduklarını ifade eder. Yani herhangi bir devletin üyesi olma, insanların bilincinde ön milliyetçilik yaratmaktan geçmektedir. Fakat Hobsbawn, bu tür etnik köken bağının

²¹ Anthony D. Smith, **Milli Kimlik**, çev. Bahadır Sina Şener, 5. bs, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, p. 121.

²² A.g.e., 8.

²³ A.g.e., 32.

²⁴ A.g.e., 136.

²⁵ A.g.e., 53-54.

²⁶ Millas, 1999, 28.

modern milletin özünü oluşturan bir milli devletin şekillenmesiyle –Grekler örneğinde olduğu gibi- alakasının olmadığını ifade eder.²⁷

Hobsbawn, milli bir devlet arayışı içindeki halkların belleklerini gerilere götürmeye sürüklendiklerini ifade eder. 19. Yüzyılın propagandasının içeriği, milliyetçiliği onun üzerine inşa edebileceği ön milli kimlikler bulmaktan geçer. Örneğin Hobsbawn, 19. yüzyılın başında Yunan milliyetçiliğinin okuryazar savunucuları ve örgütleyicilerinin, Yunanistan hayranlarının coşkusunu uyandıran Antik Helen’in şanlı geçmiş düşüncesinden esinlendiklerini, fakat bağımsız mili devlet oluşumu uğruna silaha sarılan gerçek Yunanlıların, eski Yunanca konuşmamakta olduğunu söyler. Yazıp kullandıkları dilin çağdaş yunanca olması, yani antik Helen’e sarılan Yunanlıların aslında Pericles, Aeschylus, Euripides ve antik Isparta ile Atina devletlerinin zaferlerinden çok az şey anlamaları ve kendi devirleriyle bir ilinti kuramamaları bunun bir göstergesidir. Yine paradoksal olarak, bu kişiler kendilerini Yunanistan’dan çok “Hristiyanlaşmış Roma İmparatorluğu’nun mirasçıları” olarak görmekte ve “Müslüman kafirlere karşı Hristiyanlar, Türk köpeklere karşı Romalılar” olarak savaşmaktaydılar.²⁸ Hobsbawn’a göre milliyetçiliğin işi, Yunanistan örneğinde görüldüğü üzere ön milli topluluğun mevcut sembolleri ile duyguları modern bir davanın ya da modern bir devletin arkasında seferber edildiği sürece kolaylaşmakta.²⁹

Millet ve milliyetçilik teorilerinde anlatıldığı üzere, Yunan ulusunun doğuşu ve resmi tarih yazımında kullandıkları semboller ve dil, dayandıkları fikirler aslında millet oluşturma sürecinin çok doğal bir parçasını oluşturmaktadır. Fakat bu oluşum sürecinde atılan tüm adımlarda kolay bir yöntem olarak ötekini suçlama ve eleştirme refleksleri kadar eksiklikleri gidermek adına atılan somut adımların olmaması, arzulanan eski Yunanın şanlı geçmişi ile yoksul şimdiki zaman arasında derin boşluklar yaratmıştır.³⁰ Bu sorun, bir çok ulus devletin oluşturulma sürecinde doğal bir adım olsa da bu boşluklar, önyargılar, öteki kimliğine karşı oluşturulan kötü imaj,

²⁷ E.J. Hobsbawn, **1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik Program, Mit, Gerçeklik**. çev. Osman Akınhay, 2. bs. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995, p. 85.

²⁸ A.g.e., 98

²⁹ a.g.e., 99.

³⁰ Bkz. Nikos Dimu, **Ne Mutsuz Yunanım Diyen** İstanbul, İstos Yayınları, 2017.

aşırılıklar ve kararsızlıklar milletler kendisine düşünmeyi dert edip inkâr aşamasından kabullenme aşamasına geçtikleri takdirde çözülecektir.

2. Yunan Milliyetçiliği Kökenleri

Yunan milliyetçiliği, çağdaş Avrupa gelenek ve eğilimleriyle doğrudan ilişkili olarak 18. Yüzyılda ortaya çıkmış siyasi ve entelektüel bir harekettir. Aydınlanma süreci her ne kadar Batı Avrupa'ya ait fikirler üretse de “boyunduruk altındaki” halkların benliklerini kazanmaları için itici güç olarak özgürlük özlemlerini arttırmış ve Yunan milliyetçiliğinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.³¹ Yunan aydınlanması, Avrupa romantizmi ile birlikte 18. Yüzyıldan başlayarak 19. Yüzyılda da devam eden, Antik Yunan ile modern Yunanı birleştirmeye çalışan ütopyik bir fikir olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzyıllarda Avrupa'da bulunan Yunanca konuşan Ortodoks entelektüeller bu fikrin çerçevesini oluşturmak için çabalamışlardır.³²

Fransız Devrimi'nin gerçekleştiği yıllarda Helence konuşan Ortodoks entelektüellerin tartıştığı en büyük konulardan biri köken sorunuydu. 18. Yüzyılda Fransız Devrimi yandaşları, Antik Yunan'ın ulusun kökenlerini oluşturduğunu ve ‘atalar’ olarak görüldükleri fikrini taşımakta, Bizans'ı dışlamakta ve kötü olan her şeyin Bizans'tan ve uzantısı Osmanlı düzeninden geldiği kabul etmekteydiler Patrikhaneye bağlı güçler (Fenerli Rum aydınlarının bir kısmı, Kilise'nin yöneticileri, Babıali ile işbirliği yapan bir kısım tüccarlar) ise istibdatçı, köhnemiş ve yabancı bir düzenin temsilcileri sayılıyordu.³³ Kemal Karpat, bu dönemde patrikhanenin batıya ve batının seküler görüşlerine ve laik bir Yunan milliyetçiliğine karşı olduğunu, Batıcı aydınların aksine Hıristiyan Bizans İmparatorluğu'nun yeniden canlanması için çabaladıklarını

³¹ Kostas Haeiantoniyu, *İstoria Tis Neoteris Elladas 1821 -1941*, Athina, Ekdisis Diyorasis, 2002, 13'den aktaran Nilüfer Erdem, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919- 1923)*, İstanbul, Derlem Yayınları, 2010, p. 34.

³² Spyros A. Sofos, Umut Özkırımlı, “Colonising The Past: History and Memory in Greece and Turkey”, *Nations and Their Histories Constructions and Representations*, ed. Susana Carvalho, François Gemenne, New York: Palgrave Macmillan, 2009, p. 46.

³³ Millas, a.g.e, 54.

yazmaktadır.³⁴ Fakat, Yunan devletinin kuruluşundan otuz yıl kadar sonra yeni bir yaklaşım ve tarih yorumu gelişecek ve ‘dinsel Bizans’ yeniden keşfedilecektir.³⁵

P. M. Kitromilides, modern Yunan aydınlanmasını³⁶ bir düşünce akımı olarak görmekte ve bu akımın Yunan kültüründe özellikle modern olanı başlattığını ve aynı zamanda önceki Yunan geleneklerinin önemli kaynaklarından güç ve canlılık aldığını söylemektedir.³⁷ Ona göre, Yunan tarih bilincinin ortaya çıkmasında üç belirgin boyut söz konusudur. İlk boyut, modern Yunanistan’ın ataları olarak kurgulanan antik Yunan ile etnik bağlar oluşturularak Osmanlı yönetimine karşı Yunan kimliği belirginleştirilmiştir. Sürecin ikinci boyutu, Yunanlıların kendi özgürlüklerini dile getirecek ve bilinçli bir şekilde tanıttacak çağdaş dünya anlayışının uyanmasıydı. Üçüncü boyut, diğer ikisinin birleşik etkilerinden ortaya çıktı ve Osmanlı yönetimi altındaki Yunanlıların sosyal ve siyasi kötü durumunun eleştirilmesinden ibaretti. Aydınlanma, Yunanlılara yeni keşfedilen klasik atalarının büyüklüğü ile Osmanlı egemenliği arasında bir karşılaştırma sağlamıştı.³⁸ Modern olanın başlatılması eğitim alanında çalışan ve yeni bilgilerin Batı’dan aktarılmasını sağlayan M. Anthrakites, E. Boulgares, Beniamin Lesbios, K. Koumas, Th. Kaires, Kh. Pamplekes, Th. Pharmakides, Katartzes, Regas ve Koreas gibi düşünürlerin lise ve akademi gibi

³⁴ Kemal Karpat, **Osmanlı’dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**, 3.Bs. İstanbul, Timaş Yayınları, 2016, p. 90.

³⁵ Millas, a.g.e, 55. Bu görüş, Kemal Karpat tarafından da ifade edilmiştir. Karpat, Yunan milliyetçiliğini patrikhanenin tarihinden ayırmak gerektiğini, Yunan milli devletinin ortaya çıkışını yeni güçlerin oluşturduğu çağdaş bir toplumsal ve siyasal hareket olarak görmenin ve antik simgelerin modern devlet çerçevesine oturtularak yeni bir kimlik ve bağlılık oluşturulduğunu söyler. Fakat Patrikhanenin Megali İdeası, yani Bizans İmparatorluğu’nun yeniden canlandırılması Yunan milli hükümeti tarafından benimsenmiş ve dış politika aracı olarak kullanılmıştır. Daha detaylı bilgi için bkz. Karpat, a.g.e, 92.

³⁶ Kitromilides ayrıca aydınlanma teriminin iki şeyi ifade ettiğini söyleyerek bir sınıflandırma yapmaktadır. Aydınlanma terimi ilk anlamıyla, Yunan düşüncesi içine Batı kültürünü ithal etmek, yani eğitim modeli olarak Modern batı Avrupa kültürünün felsefi ve bilimsel köklerini örnek almak olarak ifade edilebilir. İkinci anlamı, Türk- Rus savaşlarının sık yaşandığı 1770’lerden 1821’deki Yunan ayaklanmasına kadar olan zamandaki kültürel- entelektüel ruh arayışını yansıtmaktadır. Aydınlanmanın bu anlamı Yunanlıların kademeli olarak kendini tanımlaması ve modern bir ulus olarak ortaya çıkmaları için önemli bir dönemi yansıtmaktadır. Daha detaylı bilgi için bkz. Paschalis M. Kitromilides, “The Enlightenment and the Greek Cultural Tradition”, **History of European Ideas**, Vol. 36, No. 5, 2010.

³⁷ A.g.e., 40.

³⁸ Paschalis M. Kitromilides, **Enlightenment and Revolution the Making of Modern Greece**, Cambridge: Harvard University Press, 2013, p. 87.

isimlendirilen okullarda öğretmenlik ya da müdürlük görevlerini üstlenmeleri ile oluşturulmuştur.³⁹

Uluslararası konjonktüre bakılacak olursa, bu dönemde Rum milletini etkileyecek olan iki önemli olay yaşanmıştır. Bunlardan biri 1774 yılındaki Küçük Kaynarca Antlaşması, diğeri ise 1789'daki Fransız Devrimidir. Millas, Yunanlılar arasında yaşanan geniş çaplı düşünce hareketini bu olayların direk olarak bir sonucu olarak yorumlanması yanlış olsa da bu olaylardan etkilenmediğini söylemenin yanlış olacağını ifade etmektedir.⁴⁰ 16 ve 17. Yüzyıllardaki sınırlı sayıdaki Rum tüccarların sayısının 18. Yüzyıl ile birlikte çoğalması ve zenginleşmeleri onları ayrı bir sosyal sınıf haline getirmiştir. Kendini güçlü hissedenden bu grup, ulusal konuların idaresine katılmak isteyerek Türk işgali ile karşı karşıya gelmeleri ulusal ayaklanma fikrinin oluşmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Batı ile ilişkili olan bu sermaye grubu, ulusal bilincin oluşmasında kesinlik sağlayan gruptur. 18. Yüzyılın son çeyreği, Türklerle birlikte var olma ideolojisinin ve Türk varlığına karşı Hıristiyan güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'na müdahalesiyle kurtulma fikrinin artık bağımsız bir Yunan Devleti kurmak amacıyla Rumları (Helenleri) örgütleme düşüncesine dönüştüğü bir dönemdir.⁴¹

Yunan burjuva sınıfı ve aydınların mili bilinci, 19. Yüzyılda belli bir olgunluğa ve saflığa ulaşmış ve dağılmış halde bulunan ihtilal güçlerini örgütleyerek Yunan Bağımsızlık hareketini oluşturmuşlardır.⁴² Fakat kimi yazarlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. Yüzyıla beraber askeri, toprak bütünlüğü ve iktisadi bakımdan zayıflamamış olması halinde bu ayaklanmanın başarılı bir biçimde yürütüleceğinin bile olanaksız olduğunu aktarmaktadırlar.⁴³ İlber Ortaylı, Slavlar ile Yunanlıların milliyetçi hareketlerini birbirinden ayırarak Slav halklarının milliyetçiliklerinin ülke içinde doğup yayılmasından ötürü Osmanlı yönetimini daha uzun süre meşgul ettiğini

³⁹ Millas, a.g.e., 43.

⁴⁰ A.g.e., 46.

⁴¹ Erdem, a.g.e., 35.

⁴² Nikos G. Svoronos, *To Elliniko Ethnos*, 6i Ekdosi, (Atina: Ekdosis Polis, 2005), 97- 106'dan aktaran Erdem, a.g.e., 35.

⁴³ Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), 32-33'ten aktaran Erdem, a.g.e., 35.

ve daha fazla sorun yarattığını söylemektedir. Yunan milliyetçiliği ise, ideoloji ve hareket olarak yurtdışında örgütlenmiştir. Rönesans'tan beri ticari uğraş nedeniyle Yunanlıların Avrupa'nın çoğu merkezine yerleşmeleri, onları Balkanların ilk burjuvalaşan ve Batı Avrupa ile yoğun ilişkiye giren halkı bu örgütlenmenin temelini oluşturmaktadır.⁴⁴ Balkanlarda çıkan isyanlar sonucunda, ilk bağımsızlığını alan Yunanistan bu süreçte en büyük desteği Antik Yunan hayranlığının hüküm sürdüğü Romantik akım etkisindeki Filhelen⁴⁵ duyguların canlandığı Avrupa'dan görmüştür.⁴⁶ Aydınlanmanın etkisi, Balkan coğrafyası içinde yer alan Yunanlılarda yeni dönemi beraberinde getirmiş, Avrupa'da tahsil gören Yunanlar ve Yunan aydınlanma hareketiyle özdeşleşen Adamantios Korais (1748- 1833), Rigas Velestinlis (1757-1798) gibi Yunan aydınlar hareket içerisinde aktif rol edinmişlerdir.⁴⁷ Bu aydınlar, bilinçli bir çaba içinde Antik Yunanların Çağdaş Yunanlar ile ayrılmazlığını dilsel ve kültürel anlamda desteklemişlerdir. Rigas Velestinlis Osmanlı İmparatorluğu'nun bir topluluk içinde evrimini öngören, imparatorluğun federatif bir yapıya dönüşmesini savunan bir görüş benimsemiştir. Yerel dilde kaleme aldığı metinlerde Rigas, Balkanlar ve Anadolu'da yaşayan tüm halkların Osmanlı tiranlığına karşı ayaklanması gerektiğini ifade etmiş, buna yönelik politik vizyon belirlemeye çalışmıştır. 1797 yılında yayınladığı haritasında yer alan bölgelerin tamamı Sultan'a karşı ayaklanmalı ve İmparatorluk seküler bir cumhuriyete dönüşmeliydi.⁴⁸ Onun tasavvurundaki federasyonda, tüm Balkan halkları barış içinde bir arada yaşayacaktı. Hellas Cumhuriyeti anayasasında “tüm insanlar, Hristiyanlar ve Türkler vardı ve eşitti” (3. Madde); kölelik yasaktı, din özgürlüğü garantiliydi (2. ve 18. Madde). Osmanlı

⁴⁴ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, 3.bs, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), 77.

⁴⁵ Yunanca filas ve Ellinas kelimelerinin birleşmesiyle oluşan Yunan dostu anlamına gelen Çağdaş Yunanca bir kelimedir. Bu kelime Yunan'a ve Yunan ile bağlantılı her şeye içten sevgi besleyen kişileri tanımlamak amacıyla kullanılır. Türkçede Yunanperver olarak karşılık bulan bu kelime, Yunan'a karşı sevgilerini sözlü ve yazılı olarak verdikleri eserlerle ortaya koyarak Filhellenizm akımını oluşturmuşlardır. Bkz. Esra Özsüer, **Türkokratia Avrupa'da Türk İmajı**, (İstanbul: Kronik Kitap, 2018), 135.

⁴⁶ **A.g.e.**, 134

⁴⁷ **A.g.e.**, 137.

⁴⁸ Spyros A. Sofos and Umut Özkırmı, “Nationalism in Greece and Turkey: Modernity, Enlightenment, Westernization”, **Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey**, ed. Ayhan Aktar, Niyazi Kizilyürek and Umut Özkırmı, New York, Palgrave Macmillan, 2010, p. 78-79.

tarafından yakalanarak idam edilmesi, onu Yunanlıların gözünde kahraman olarak devleştirmiştir.⁴⁹ Yunan devletinin kuruluş yıllarında Batıcı anlayışın en önemli sözcüsü olan Adamantios Korais ise klasik Yunanistan'ı modernitenin temeli, Osmanlı İmparatorluğu'nu ise Rumları geride tutan ve bozan gerici bir güç olarak görüyordu. Korais, Yunanların Antik Yunan atalarının kültürlerinin İngiltere ve Fransa'daki Aydınlanma yazarları arasında üstün kabul edildiği için spesifik bir avantaja sahip olduğunu ifade etmekteydi. Bu nedenle orijinal, saf Yunan değerlerine dönüş, Yunan ulusal bağımsızlığı için çok önemliydi.⁵⁰ Korais, Ortodoks patrikhanesinin Fransız Devrimini 'şeytan icadı' olarak tanımladığı Pederler Öğretisini kaleme alması üzerine; Kardeşler öğretisi'nde Osmanlı'yı "tiran, barbar ve hak yiyen" sıfatlarıyla nitelendirmiş ve Patrikhaneyi de "Türlere köle olmaktan rahatsız olmayan Türk Dostu" olarak göstermiştir. Cumhuriyetçi, bağımsız devlet yandaşı bir Yunanlı olan Korais'in Kardeşler öğretisi'nde Bizans'ı kendi ulusal tarihine yabancı ve Yunan ulusunun dertlerinin temel suçlusunu olarak anmaktadır. Ancak, üçüncü görüleceği üzere, 1851 yılında Atina Üniversitesi'nde doçent olan, Yunan tarihinin babası kabul edilen tarihçi Konstantinos Paparrigopoulos, Yunan tarihinin süreklilik tezine gölge düşüren tüm tezlerin reddiyesine yönelik çalışmalar yürütmüştür.⁵¹

51

Ortaylı, 1821 yılında Patras'taki metropolit Pol Germonos'un ve rahiplerin önderliğinde başlayan Mora ayaklanmasının, Balkanlardaki kilise ulusalcı hareketler tarihinin tipik bir rolü olduğunu söylemektedir. Kilisenin ulusalcılığı, 18. Yüzyıl Yunan Ayaklanmasının öncüleri Rigas Pheraios ve Adamantios Korais'in yazılarından ve şiirlerinden kaynaklanmaktadır.⁵² Erdem, ihtilalin "artık ulus uyanmıştır" düşüncesiyle hız kazandığını, sosyal sınıfların kaynamakta olduğu bir dönemde, 1814'te kurulan, Filiki Eteryia (Dostlar Cemiyeti) ile fitilin ateşlendiğini ifade eder. Bu cemiyet, tüm vilayetlerin, toplumsal sınıfların ve ideolojik tutumların güç birliğini sağlayarak "kurtuluştan önceki kurtuluşu sağlamış" ve "gerçek iç özgürlüklerini

⁴⁹ Özsüer, *Türkokratia*, 220.

⁵⁰ John Breuilly, "Bringing History Back into Nationalism?", **Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey**, ed. Ayhan Aktar, Niyazi Kizilyürek and Umut Özkırımlı, New York: Palgrave Macmillan, 2010, p. 4.

⁵¹ **A.g.e.**, 6.

⁵² Ortaylı, **a.g.e.**, 50.

Helenlere üflemiştir”. Böylelikle, Yunan ulusu oluşumunu tamamlayarak 1821 ihtilaliyle varlığını ilan etmiştir.⁵³

Volkan ve Itzkowitz, Yunanlı köylülerin ayaklanmaya Mora’da başladığını, ellerime geçirdikleri bütün Türkleri katlettiklerini yazmaktadırlar. Bunun üzerine Osmanlıların misillemesi de aynı derecede şiddetli olmuş ve isyanın sürmesi üzerine Osmanlı padişahı Mısır valisi Mehmet Ali Paşa’dan yardım istemiştir. Yunan Bağımsızlık Savaşı batılı güçler için siyasi olduğu kadar duygusal bir konuya dönüştüğü için 1827’de asilerin son kalesini ele geçirmek üzere olan Mehmet Ali Paşa’nın ordusunu durdurmak için İngiltere, Fransa ve Rusya Navarin’de demirlenmiş Türk ve Mısır gemilerinin hepsini batırdılar. Bunun sonucunda 1829 yılında Edirne Anlaşması imzalanmış ve Yunanistan Devleti kurulmuştur.⁵⁴ Bu süreçte kazanılan topraklar, Helenizm idealleri için Yunan tahayyülünde “bir karış toprak” olarak nitelendirilmiştir.⁵⁵ Ayrıca Yunan devletinin kurulmasına rağmen, Rumların birçoğunun Osmanlı topraklarında kalmış olması, bir sonraki bölümde görüleceği üzere Helenizm idealinin Megali İdea’ya dönüşerek harekete geçmesine sebep olacak ve bir genişlemeci politika güden yeni Yunan Devleti, Rumları çatısı altında toplayacaktır.

3. Modern Yunanistan’da Tarih Algısı ve Resmi Tarih Yazımının Şekillenışı

19. yüzyıl, ulus devletlerin oluşumuyla beraber tarihin yeniden yazılmaya başladığı bir dönemi ifade etmektedir. Tarih yazımı bu dönemde milliyetçiliğin etkisi altında kalmıştır. Bu sebeple ulusal çıkarların ön planda tutulduğu, daha çok içe dönük ve vatan kavramına yoğunlaşmış bir tarih algısı geliştirmiştir.⁵⁶ Modern Yunanistan oluşturulurken, tarih algısı Antik ataların varlığının kabulünün ötesinde, bir sonraki aşamada Bizans geçmişi ile barışarak oluşturulmuştur. Alman tarihçi Falmeyarar, “bugünkü Yunanlılar Antik dünyanın torunları değillerdir” tezini ortaya attıktan sonra,

⁵³ Erdem, **a.g.e.**, 36.

⁵⁴ Özsüer, 2018, 140.

⁵⁵ Özsüer, 2018, 140.

⁵⁶ Esra Özsüer, “Tarihin Resmi İdeoloji Tarafından Tahrifatına Bir Örnek: Yunanistan”, **Turkish History Education Journal**. Vol. 7. No. 2, 2018, pp. 471.

Yunanlılar Avrupa'nın kendilerine olan ilgisinin azalmaması için bu tezi çürütmek için çalışmışlardır. Milli bir kimlik etrafında birleştirilen Yunan ulusu, tarihin sürekliliğine ikna edilmiştir. Millas, burada Anderson'u izleyerek modern Yunan Devleti'nin Bizans'ı icat ettiği yorumunu yapmaktadır. Bu yeni tarih yazıcılığını Sp. Zampelios ve resmi tarih görüşünün büyük ve ünlü ismi K. Pappariopoulos yazdığı "Yunan Ulusunun Tarihi" adlı klasik yapıtla üstlenmiş olacaktır.⁵⁷ Tarihin sürekliliği, öteki kimliğinin bir travma ile belirlenmesi ve bir fikir olarak Helenizm'in devamı sayılan ve "Küçük Asya Felaketi" olarak nitelendirdikleri döneme kadar sürecek olan Megali İdea fikrinin devletin resmi dış politika aracına dönüştürülmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır.⁵⁸

Yunanistan'da yaratılan ortak tarih algısının ilk olarak ulusal mitler ve semboller üreten, kadim bir tarihten, şanlı bir geçmişten sonra yeniden diriliş fikrine dayanan Megali İdea düşüncesi etrafında şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tarih algısını şekillendiren ikinci unsur ise öteki üzerinden oluşturulmaya çalışılan milli kimlik olgusudur. Bu olgu ise Türkokrazi söylemi ile şekillendirilmiştir. 29 Mayıs 1453 yılında Türkler, İstanbul'u fethederek Bizans İmparatorluğu'nun yerine geçmiş ve yeni bir çağ başlatmışlardır. Bu durum, Roma ve Avrupa merkezlerinde büyük bir şok yaratmıştır. Volkan ve Itzkowitz, Megali İdea fikrinin kökenini şöyle anlatır;

"Mayıs 1453'teki o unutulmaz gün bir kopmuştu. Kayıp bütün Hristiyan Dünyasına aitti. Bizans bir süredir Türklere karşı Latin yardımını istiyor ve bu yardım gelmediği için büyük bir öfke duyuyor olmasına karşın, Konstantinopolis'in alındığı haberi Roma ve diğer Avrupa merkezlerine ulaştığında ortama şok ve inanılmazlık hâkim olmuştu. Türklerin zaferi adeta Hıristiyanlığın kalbine sokulmuş bir hançer gibi yaşandı. 12 Temmuz 1453'te geleceğin papası Aeneas Sylvius Piccolomini, Papa V. Nikolas'a "Türklerin Homeros ve Platon'u ikinci kez öldürdüklerini" yazmıştı. Konstantinopolis'in düşüşünden birkaç yıl sonra Osmanlı hakimiyetindeki bölgelerde yaşayan Hıristiyanlar arasında değişikliği yadsımak ve kaybı geri almak çabası içinde, belli şarkılar dilden dile dolaşmaya başladı. İşte böylece birçok Rum'u bugün bile pençesinde tutan Büyük Ülkü/Megali İdea doğmuş oldu. Gerçek şu ki Megalo İdea daha 19. Yüzyıl ortalarında bir ideoloji haline gelmiştir, ancak Yunanlılar bu ideolojinin kökenini ararken Konstantinopolis'in düşüşüne dek geriye giderler. 'Megali İdea', Antik Yunan ve Bizans

⁵⁷ Milliyetçi ideolojiler geçmişi özel bir filtreden geçirip bu geçmişe belli bir anlam yüklemektedirler. Sp. Zampelios ve K. Pappariopoulos'un yapmak istediği de tam olarak budur. Onlara göre Yunanlılar üç bin yıldır tarih sahnesinde bulunan bir ulustur ve atalarının temel kültürel özelliklerini taşımaktadırlar. Daha detaylı bilgi için bkz. Millas, 1999, p. 55.

⁵⁸ Kirlintokme, Outkou. "Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea". **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**. p.46, 2010, p. 421.

Helenizm'ine ait bütün toprakların yeniden doğmuş ulus için tekrar sahiplenilmesini öngören Yunan doktrindir.”⁵⁹

Yunanlılar, isyan sonrasında garantör güçler tarafından kendilerine beklediklerinden daha az toprak verildiğini düşünüyorlardı. Bağımsızlıktan sonra sınırların belirlenmesiyle ilgili olarak Yunanistan içerisinde de bir çok ayrı düşünce vardı. Bu farklı görüşlerin tek ortak tarafı ise sahip olunan ilk krallık topraklarının dışında üzerine düşülmesi gereken Yunan topraklarının varlığıydı. 1828 yılında ilk hükümet başkanı İonnis Kapodistrias “eğer biz Yunanlara tarih, Antik Yunan’ın kurtarılmış mirası, seyyahlar ve coğrafyacıların düşünceleri kılavuzluk edecekse o zaman Helenizmin Olympos Dağına ve Selanik Körfezi’ne kadar uzandığını söylemek yanlış olmayacaktır”⁶⁰ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Megali İdea, Osmanlı içerisindeki Ortodoks Yunanlıları ve tüm Ortodoks Hristiyanları Osmanlı yıkıldığı takdirde topraklarının tek mirasçısı sayıyordu. Fenerli aydın Theodoros Negrıs’in makalesinde Sırbistan, Bulgaristan, Trakya, Makedonya, Epir, Teselya, Messolongi, Lamia, Livadia, Atina, Halkadia, Pelepones, Rodos, Girit, Kıbrıs, Foça, Efes, Kayseri, İzmir, Ege Adaları, Gökçeada, Midilli, Sakız, Kiklad Adaları, Antakya, Suriye, Bursa, İstanbul bölgesinde yaşayan tüm Ortodoks Hristiyanlar Yunan Ulusu olarak tanımlanmıştı.⁶¹ Megali İdea fikri, Yunan kolektif belleğinde “kurtarılmayı bekleyen topraklar” ve “kurtarılmayı bekleyen kardeşler” sloganıyla Anadolu paylaşım projesi olarak 1922 Ağustos’una kadar kendine yer edinmiştir. Özsüer, ruhu 1821 yılına kadar uzanan ancak 1844 yılında ilk defa Yunan Meclis kürsüsünde İoannis Kolletis tarafından dile getirilen Megali İdea fikrinin, Yunan ulus inşasında dayanışma duygusunu oluşturacak motor güç olarak varlığını uzun yıllar koruduğunu ifade etmektedir.⁶²

Türkokrasi ise Osmanlı Devleti’nin Rumlar üzerindeki hakimiyeti anlamında kullanılmakta olup, Yunanlı düşünürler tarafından bir dehşet öyküsü anlatmak üzere kullanılmaktadır. Volkan, bu kavramın dört ila altı yüzyıllık bir dönemi kapsadığını,

⁵⁹ Volkan ve Itzkowitz, **a.g.e.**, 55-56.

⁶⁰ Özsüer, Türkokrasi, 142.

⁶¹ **A.g.e.**, 141.

⁶² **A.g.e.**, 145.

fakat kişinin aklında Yunanistan'ın hangi coğrafyasında bulunduğuna bağlı olarak 1300'ler kadar erken başlayıp, 1922'ye kadar uzanabileceğini aktarmaktadır.⁶³

1832 yılında sınırlarını belirleyen Yunan Devleti, milli bilincini oluşturma çabasını eğitim sisteminde hedeflediği köklü değişiklikler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu noktada Marksist düşünür Louis Pierre Althusser'in düşüncelerini hatırlamak gerekmektedir. Althusser, devletin ideolojik aygıtlarını tanımlamakta ve tarih öğretimini bu aygıtlardan biri olarak ele almaktadır. Bu nedenle tarihi süreç içerisinde oluşturulan devlet politikaları özellikle okul kitaplarındaki tarih anlatımını doğrudan etkisi altına alır. Okullar, bu noktada devletin tarih algısını ve görüşlerini öğrencilere aktaran bir kurum olarak önemli bir güçtür.⁶⁴ Nitekim Yunan devletinin de milli kimliğinin okullar aracılığıyla inşa edilme sürecinin 1834 yılında çıkarılan Yunan eğitim yasasıyla doğrudan ilişkili olduğunu görmekteyiz. Kraliyet emriyle çıkartılan kanuna göre 3 Mayıs 1837 tarihinde Atina (Bavyera) Üniversitesinin kurulmuştur. İlk Yunan Krallık topraklarında eğitim faaliyetini sürdüren Atina Üniversitesi'nin temel hedeflerinden biri, tarih eğitimine önem verilmesidir. Alman bilim adamı Friedrich Von Thiersch tarafından yazılan eğitim programında, Yunan eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi ve Edebiyat Fakültesi'nin açılarak Siyasi Tarih kürsüsünün faaliyete geçmesi kararlaştırılmış olduğu karşımıza çıkmaktadır.⁶⁵ Kitromilides Atina Üniversitesinin, devletin idari yapısındaki boşlukların doldurulması için gerekli personeli eğitmek ve Doğu'ya Batı medeniyetinin taşınması misyonunu üstlendiği için ulusal kimliğin ve Helenizm'in güçlenmesi için atılan önemli bir adım olarak görüldüğünü ifade etmektedir.⁶⁶

Nilüfer Erdem, Yunanlıların tarihiyle alakalı tanımlar yapan görüşlerin incelendiğinde, Helenlerin antik Helenlerden itibaren kesintisiz bir tarihe sahip olduklarına inandıklarını söylemektedir. Okullarda okutulan tarih kitapları başta olmak üzere resmi tarihin antik Helen bağlantılarını ispatlamaya yönelik işletildiğini gözlemleyerek

⁶³ Volkan ve Itzkowitz, a.g.e., 92.

⁶⁴ Esra Özsüer, "Türk- Yunan İlişkilerinde Biz ve Öteki Önyargıların Dinamikleri", **Turkish History Education Journal**, Vol.1, No. 2, 2012, pp. 281.

⁶⁵ Esra Özsüer, "Tarihin Resmi İdeoloji Tarafından Tahrifatına Bir Örnek: Yunanistan", 476.

⁶⁶ Paschalis M. Kitromilides, "Imagined Communities and the Origin of the National Question in the Balkans", 166-167.

bu sonucu çıkarttığını ifade etmektedir.⁶⁷ Yunanistan Anayasası'nda Helenizm ve Ortodoksluk birbirinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Okullarda okutulan tarih kitapları, resmi Yunan tarihini Bizans İmparatorluğu'nun yani Ortodoks Hristiyanlık ile doğrudan ilişkilendirmektedir.⁶⁸

Tarih algısında oluşturulmaya çalışılan milliyetçi tarih yazımında, ulusal sürekliliği kanıtlanmış bir kimlik yaratılmaya çalışılması, entelektüel seçkinlerin ortak geçmişi ve ulusal kahramanlıklar vurgulanmıştır. Zira Yunanistan'da Yunan milli tarihçiliğinin kurucusu sayılan K. Paparregopoulos'un tarih yazımında Regas'ı "Yunan ulusunun kurtuluşunu amaç edinen, ulusal bağımsız devlet yanlısı kahraman" olarak andığını görmekteyiz. Fakat Millas, bunun yanlış olduğunu, Regas'ın millet ayrımı gözetmeksizin Osmanlı Devleti içerisinde Fransız Devrimi'ne benzer toplumsal ve politik bir devrimin gerçekleşmesini istediğini yazar.⁶⁹ Aynı şekilde, yine 19. Yüzyılda resmi tarih yazımında Yunan ihtilalini desteklemeyen İstanbul Patrikhanesi'nin aforoznamesinden bahsedilmez.⁷⁰ Regas'ın düşündüğü devrimin niteliği ve Patrikhane'nin tutumu bu yazının konusu olmamakla beraber, Yunan ulus tarih yazımında kullanılan dilin niteliği dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir.

Theodore Zervas, aynı şekilde Yunan ulusunda sürekliliğin sağlanması için Fallmerayer ve diğer Avrupa şüphecilerine meydan okuyan Yunan tarihçisi Constantine Paparrigopoulos ve Spyridon Zambelis'in Yunan tarihi kronolojisini "uydurarak" oluşturduğunu ifade etmektedir. Paparrigopoulos'un Yunan Milleti Tarihi eserinde Yunan tarihinin geçmişten günümüze bir üç dönemi olduğunu (antik, ortaçağ ve modern Yunanistan) ve bu dönemlerin kırılma yaşanmaksızın bir süreklilik ifade ettiğini kanıtlamaya çalıştığını söylemektedir. Zervas, Paparrigopoulos'un dikkatinin büyük kısmını, Yunanistan yarımadasındaki ilk yerleşim yerlerinden Büyük İskender'e kadar eski Yunan tarihine adanmış olduğunu, Osmanlı yönetimini (1453) Yunan Devrimi'ne (1821) kapsayan modern Yunan tarihine özel bir ilgi gösterdiğini ve 1453'te Hristiyanlığın Konstantinopolis'in düşüşüne kadar uzanan ortaçağ tarihine

⁶⁷ Çalışma ile alakalı daha detaylı bilgi için bkz. Erdem, **a.g.e.**, 20.

⁶⁸ **A.g.e.**, 23.

⁶⁹ Millas, 1999, 112.

⁷⁰ **A.g.e.**, 153.

daha az yer verdiğini söylemektedir. Paparrigopoulos'un meselesi, milleti için bir Yunan ulusal karakterinin korunması ve Modern Yunanlıların Hristiyan olmasına rağmen (pagan olan eski Yunanların aksine) eski Yunan ataları ile ayırt edilebilir bir kültürel bağlantı kurulmasıdır. Zervas ayrıca, Paparrigopoulos'un Yunan tarihinin dönemselleşmesinin yanı sıra, antik Yunan'a modern Yunan kültürel bağlantılarını desteklemek ve göstermek için tarihçilik, dilbilim, folklor ve eğitim ile ilgili başka birçok kurumun da geliştirildiğini ifade etmektedir. Yani aslında hem tarihi hem de etnografik / antropolojik bir perspektiften bakıldığında, Yunan tarihçiliğinin ve folklorun çağdaş çerçeveleri içinde ortaya çıkmış bir Yunan milli geçmişinin yaratılması hedeflenmekte olduğu görülmektedir.⁷¹ Buradan anlaşılacağı üzere, 1821 sonrası Yunanistan ile antik Yunan arasındaki kültürel sürekliliği kurmak ve Yunanistan'ı batı dünyasına bağlamak isteyen Yunan ulus devleti, 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde ulus inşası için yarattığı tarih algısını, söylemler düzeyinde okul ders kitaplarında okutarak resmi tarihin şekillenmesi için kullanmıştır. Zira Zervas Yunan bağımsızlığından sonra, Yunan devletinin eski Yunan geçmişini ulusal okul sistemi üzerinden resmi tarihin yoluyla öğretilmesi stratejisini benimsediğini yazmaktadır. Dil ayrılığı konusu gündeme geldiğinde ise, Romence, Arnavutça ve Slav dillerini konuşanlar, eğitim sistemi içerisinde yerel dilleri yerine Yunanca seçmeye teşvik edildi. Zervas, tüm bu politikalarla birlikte, eski Yunanistan'a dayanan bir Yunan tarihi geçmişinin, Yunan devletini meşrulaştırmaya yardımcı olduğunu ve halkın bir Yunan ulusal kimliği etrafında birleşmesinde başarı sağlandığını ifade etmektedir.⁷²

Milliyetçi ideolojilerin, ulusal bilincin gelişim gösterdiği 19. Yüzyılda, Yunanistan'daki ders kitaplarına bakıldığında, Yunanların üstün karakter özelliklerinin sık sık vurgulanmış olduğu karşımıza çıkmaktadır. Kitaplarda Yunan ulusunun, çalışkan, akıllı ve dinine bağlı bir millet olduğu; dostlarını ve düşmanlarını çok iyi tanıdıkları, cesaretini ve erdemini atalarından miras aldığı, eksikliklerinin var olduğunu ancak bunların çok az olduğu vurgusu yapılmıştır. Özsüer, döneme ait ders kitaplarında en fazla üzerinde durulan ayrıntının, modern Yunanların fiziki ve ruhsal

⁷¹ Theodore G. Zervas, **Formal and Informal Education during the Rise of Greek Nationalism Learning to be Greek**, Chicago: Palgrave Macmillan, 2017, pp. 18-19.

⁷² A.g.e., 20.

güzelliklerini, cesaret ve bilgeliklerini Antik Yunanlardan miras kalmış olduğunu ifade etmektedir.⁷³ Yunan tarih kitaplarında, 1821 isyanı ise ulusal kimlik inşasının bir parçası olarak yer almaktadır. Bu ihtilal, Yunan toplumunun topyekûn ulusal bir mücadelesi şeklinde anlatılmakta; Yunan kimliği ise düşmanlarında dahi hayranlık uyandıran yüce bir varlık olarak tasvir edilmektedir.⁷⁴ 19. yüzyıl Yunan tarih yazımında öteki kimliği belirgindir. Çağdaş Yunanlar kendini merkeze koyar, kendi kimliğini diğer halklarla kıyaslar. Bu dönem resmi tarih yazımında, Patrikhanenin aforoznamesinden bahsedilmez. Ulus, tek vücuttur. Türkler eğitimsiz “barbarlar” olarak nitelendir. Türkler Allah korkusu yoğun dindarlar olduğundan entelektüel gelişimin gerisinde kalmışlardır ve bu yüzden gelecekleri belirsizdir. Yani Yunan ders kitaplarında Türklerin geri kalmışlığı hem yönetim şeklindeki despotizmle hem de dindeki boş inançla açıklanır.⁷⁵ Yunan tarihinin babası olarak bilinen Paparrigopoulos ulusal tarihin dönemin siyasi şartlarına uygun, ulusal bilinci kurma ve ulusal bütünlüğü sağlama gayesiyle yazılmış olması gerektiğini söylemekte, bir tarihçi olarak, bilimsel doğruluğu kanıtlanmış bir ulus tarihi yaratmak amacıyla olmadığını birçok yazısında dile getirmiştir.⁷⁶ Yunan devlet aygıtı kuruluşundan sonra, 19. Yüzyılda ideolojik gücü elinde topladığında, ulusun birlikteliğini sağlamak ve bireylerini vatanına bağlı, ülkesiyle uyumlu, kurallara uyan iyi bir yurttaş haline dönüştürmek amacıyla tarih algısı yaratmış ve resmi tarih yazımının kendi tekelinde oluşturularak aktarılmasını sağlamıştır.

SONUÇ

18. yüzyılda Ege ve Akdeniz kıyılarında deniz ticareti ile uğraşan Osmanlı tebaası Yunanlıların Aydınlanma ve Fransız Devrimi'nin etkisinde kalmalarıyla Yunan aydınlanması yaşanmıştır. Gerçekleşen Yunan aydınlanması ile Balkan coğrafyasında ulus kimliklerin varlığı hatırlanmış ve bunun sonucunda 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yüzyıllarca sürdürdüğü millet sisteminin sonuna gelinmiştir. Bu yüzyılda

⁷³ Özsüer, “Tarihin Resmi İdeoloji Tarafından Tahrifatına Bir Örnek: Yunanistan”, 479.

⁷⁴ Betül Ayanoglu, “Türk- Yunan Ders Kitaplarında Karşılaştırmalı Öteki”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, p. 88.

⁷⁵ Özsüer, “Tarihin Resmi İdeoloji Tarafından Tahrifatına Bir Örnek: Yunanistan”, 480.

⁷⁶ A.g.e., 481-482.

oluşan modern milliyetçiliklerin, Balkan uluslarının Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ettikleri bir dönemi karakterize ettiklerini ifade edebiliriz. Bu dönemde, Batı'daki hareketlenmelerden etkilenen uluslardan biri de Yunanlılardır. Kitromilides'in ifadesi ile "aydınlanma, Yunanlılara yeni keşfedilen klasik atalarının büyüklüğü ile Osmanlı egemenliği arasında bir karşılaştırma sağlamıştır". Batı'da yaşanan Aydınlanma süreci ve Fransız Devrimi'nin etkileri Yunan ulusu için itici güç olmuş, her millete bir devlet mottosuyla bağımsızlıklarını kazanmak için girişimlerde bulunmuşlardır.

Aydınlanma sürecinin öncülerinden biri olan Rigas Velestinlis'in yazdığı marş, Helen Cumhuriyeti Anayasası ve bayrağı bu sürecin itici gücü olmuştur. En ünlü yapıtı Thourios şiirinde: "Köleysen eğer neye yarar yaşamam? Düşün, ateşten her an. İster vezir ol, Efendi ya da tercüman Hep boşa harcar seni Tiran"⁷⁷ ifadeleri geçmekte olup imparatorluğun federal- seküler bir cumhuriyete dönüşmesinin en ateşli savunucularındandır. Yine Yunan aydınlanmasının öncülerinden olan Adamantios Korais, Ortodoks patrikhanesinin Fransız Devrimini 'şeytan icadı' olarak tanımladığı *Pederler Öğretisini* kaleme alması üzerine; Osmanlı'yı tiran, barbar ve hak yiyen sıfatlarıyla nitelendirmiş ve Patrikhaneyi de Türklere köle olmaktan rahatsız olmayan Türk Dostu olarak anlattığı *Kardeşler Öğretisini* kaleme almıştır.⁷⁸

Yunan burjuva sınıfı ve aydınların mili bilinci böyle bir ortamda, 19. Yüzyılda belli bir olgunluğa ve saflığa ulaşmış ve dağınık halde bulunan ihtilal güçlerini örgütleyerek Yunan Bağımsızlık hareketini oluşturmuşlardır. 1821 Mora ihtilalinden sonra 1829 yılında bağımsız Yunanistan kurulmuştur. Kuruluşundan sonra, milleti ortak bir ülkü etrafında birleştirecek bir tarih algısı yaratılmış, ulusal mitler ve semboller üretilmiş, öteki kavramı üzerinden bir milli kimlik inşası oluşturulmuş ve devletin ideolojik aygıtları aracılığıyla ulusa aktarılmıştır. Bu bağlamda 1833 yılında kurulan Yunanistan Ortodoks Kilisesi ve 1837 yılında kurulan Atina Üniversitesi önemlidir. Zira, ulusal kilisenin kuruluşu ile 'Sultanın piyonu' olarak görülen Patrikhane ile bağlar koparılmıştır. Kilise, kurulduğu tarihten itibaren Yunan kolektif belleğinde dini

⁷⁷ Millas, a.g.e., 85.

⁷⁸ A.g.e., 92.

semboller oluşturarak görevini sürdürmüş, Yunan ulus inşasında önemli bir misyon edinmiştir. Kilise aracılığıyla Helen- Ortodoks sentezi ile Yunan tarihi yeniden inşa edilmiştir. Atina Üniversitesi'nden mezun olan Rumlar ile Avrupa kültürünün, Yunan dili, kültürü ve ideolojisinin 'kurtarılmayı bekleyen' Anadolu topraklarına taşınması hedeflenmiştir. Yunan halk bilimci Spyridon Zambelis ve Yunan tarihçi Konstantinos Paparrigopoulos tarafından temelleri atılan Yunan tarihi, devletin aygıtları aracılığıyla duyurularak Yunan ulus bilincinin ve kimliğinin güvenli bir biçimde oluşması sağlanmıştır.

Ernest Renan, tarihi çarpıtmanın, karanlık anıları unutup şanlı bir tarih yazmanın ulus olmanın asli bir ögesi olduğunu vurgulamaktadır. Yunan milliyetçiliğinin oluşumu ve Modern Yunanistan'da milliyetçi tarih yazımında tarihin çarpıtılması, mitler yaratılması, yaratılan tarih algısında süreklilik oluşturulması gibi olgulara sıkça başvurulduğu karşımıza çıkmaktadır. Birinci bölümde bahsi geçen, Anderson'un ifade ettiği şekliyle ulusların bir topluluk, bir cemaat olarak hayal edildiği örneğinden yola çıkarak Yunan ulusunun 19. Yüzyılda modern bir devlet olarak Antik kökenlerinden kopmadan yüzyıllar süren esaret sonrasında yeniden doğma hayaliyle bir bütünlük kazandığını söyleyebiliriz. Yine, Adam Smith'in etnik topluluklara atfettiği altı özelliğin Yunan ulus inşasında sistematik bir şekilde oluşturulmuştur. Fakat Hobsbawm'un "geçmişin kalıbı, belli ölçüde bugüne de şekil vermeye devam ediyordu" ifadesinden de anlaşılacağı üzere, her ulus devletin oluşum sürecindeki sancılar gibi Yunan ulusunun oluşumunda da sorunlu bir kimlik yaratıldığı ifade edilmektedir. Nitekim Nikos Dimu, 1973 yılında askeri cunta gibi sorunlu bir dönemde Yunan ulusuna ithafen yazdığı kitabında Yunan'ın sorumlu kimliğinin aşırılık, kararsızlık, saldırganlık, kadere boyun eğme gibi öğelerin olduğunu aktarmaktadır. Bunun sebebini gerçeğe yüzleşmemek için Yunanlıların kendi kendilerine oluşturdukları mitler olarak görmektedir. Yurttaşlarına yardımcı olmak için Delphi tapınağı'nın "kendini bil" sözünü hatırlatarak ulusa aşılana anlayışın, alınan eğitimin ve büyütülme biçiminin gerçeklerden kaçmak üzerine olduğu takdirde bunun acı verebileceğini söylemektedir. Nitekim Yunanın trajik kaderi "ölçsüz istiyorum ile

mecalsiz yapabilirim” arasında, milli mit ile gerçeklik, şanlı geçmiş ile yoksul şimdiki zaman ve Batı ile Yunanistan’a yakın doğu arasında sıkışıp kalmışlığın bir göstergesi olmuştur. Bu durum eğitime de yansımıştır: “Yunan eğitim sistemi: eğitimsiz, kültürsüz, düşük ücretli eğitimcilerce yürütülen toplu, zoraki bilgi yedirme mekanizmasıdır, düşünmeyi öğrenen öğrencilerden ödleri kopan hocaları hep hatırlarım”, “Yunan eğitim sistemi öyle bir ilkeye dayanıyor ki hiçbir ilke olmasa daha iyi olurdu. Kendi içinde bir çelişki: Yunan- Hristiyan uygarlığı. Bir tamlama içinde birbiriyle savaşıyor iki kavram. Kendi iç çelişkimize nasıl da güzel uyuyor!”⁷⁹ şeklinde ifadelerle Yunan ulusunun arada kalmışlığını anlatmaya çalışarak çağdaş dünyada var olabilmenin ulusun kendini gerçekten keşfetmesiyle mümkün olabileceğini söylemektedir. Modern ulus devletlerin oluşturulması için kullanılan araçlar, oluşturulan söylemler, devletin ideolojik aygıtlarının bunu uygulama ve yerleştirme şekli her milletin karakterine, geçmişine, kültürel kodlarına göre değişmiş olsa da genel yapısı itibariyle bir şekilde milliyetçi söylemden yararlanmaktadır. Yaşadığımız çağda, uluslararası dolaşımın arttığı, sınırların kalktığı, dünyanın küresel bir köye dönüştüğü söylemlerini sıkça karşımıza çıkartmaktadır. Fakat, söylenenlerin aksine günümüzde kendini aşırı sağ, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kimliği altında tanımlayan popülist siyaset tarzının yansımalarını, farklı karakterlerde olsa da, ulus devletlerin kuruluşunda vurgulanan milliyetçi söylemlerin 21. Yüzyıldaki tezahürü olarak okumak yanlış olmayacaktır.

61

Kaynakça

Ayanoğlu, Betül. “Türk- Yunan Ders Kitaplarında Karşılaştırmalı Öteki”. Yüksek Lisans Tezi: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

Breuilly, John. “Bringing History Back into Nationalism?”. **Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey**. ed. Ayhan Aktar, Niyazi Kızılyürek, Umut Özkırımlı. New York: Palgrave Macmillan, 2010.

⁷⁹ Nikos Dimu, **Ne Mutsuz Yunanım Diyen**, İstanbul, İstos Yayınları, 2017, p. 54-55.

Clogg, Richard. **Modem Yunanistan Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997 (Aktaran: Erdem, Nilüfer. **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)**). İstanbul: Derlem Yayınları, 2010).

Dimu, Nikos. **Ne Mutsuz Yunanım Diyen**. İstanbul: İstos Yayınları, 2017.

Erdem, Nilüfer. **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919- 1923)**. İstanbul: Derlem Yayınları, 2010.

Haeiantoniyu, Kostas. **İstoria Tis Neoteris Elladas 1821-1941**. Athina, Ekdotis Diyorasis,

2002 (Aktaran: Erdem, Nilüfer. **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919- 1923)**). İstanbul: Derlem Yayınları, 2010).

Kirlintokme, Outkou. “Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea”. **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**. s.46 (2010): 401-424.

Karpat, Kemal. **Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**. 3.Bs. (İstanbul, Timaş Yayınları, 2016).

Kitromilides, Paschalis M. “Imagined Communities and the Origin of the National Question in the Balkans”. **European History Quarterly**. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/026569148901900203> [20.03.2019].

_____. “The Enlightenment and the Greek Cultural Tradition”. **History of European Ideas**, c. 36. s. 5 (2010): 39- 46.

_____. **Enlightenment and Revolution the Making of Modern Greece**. Cambridge: Harvard University Press, 2013.

Millas, Herkül. **Yunan Ulusunun Doğuşu**. 2.bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

Özsüer, Esra. “Tarihin Resmi İdeoloji Tarafından Tahrifatına Bir Örnek: Yunanistan”. **Turkish History Education Journal**. c. 7. s. 2 (2018): 466-508.

_____. **Türkokratia Avrupa’da Türk İmajı**. İstanbul: Kronik Kitap, 2018.

_____. “Türk- Yunan İlişkilerinde Biz ve Öteki Önyargıların Dinamikleri”. **Turkish History Education Journal**. c.1, s. 2 (2012): 269-309.

Özkırımlı, Umut. **Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış**. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999.

_____. **Milliyetçilik ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**. İstanbul: TESEV Yayınları, 2007.

Sofos, Spyros A. Umut Özkırımlı. “Colonising The Past: History and Memory in Greece and Turkey”. **Nations and Their Histories Constructions and Representations**. ed. Susana Carvalho, François Gemenne. New York: Palgrave Macmillan, 2009: 46-61.

Sofos Spyros, A. Umut Özkırımlı. “Nationalism in Greece and Turkey: Modernity, Enlightenment, Westernization”. **Nationalism in the Troubled Triangle Cyprus, Greece and Turkey**. ed. Ayhan Aktar, Niyazi Kizilyürek and Umut Özkırımlı. NewYork: Palgrave Macmillan, 2010.

63

Svoronos, Nikos G. **To Elliniko Ethnos**, 6i Ekdosi. Atina: Ekdosis Polis, 2005 (Aktaran: Erdem, Nilüfer. **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)**. İstanbul: Derlem Yayınları, 2010).

Ortaylı, İlber. **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**. 3.bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Volkan D., Vamık, Norman Itzkowitz. **Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2002.

Zervas, Theodore G. **Formal and Informal Education during the Rise of Greek Nationalism Learning to be Greek**. Chicago: Palgrave Macmillan, 2017.